

Univerza v Ljubljani
Pravna fakulteta

Šol. l. 2008/ 09

RIMSKO PR.

Zapiski

Avtor: A. L.
Profesor: M. K.,
J. K.

Ljubljana, oktober 2009

KAZALO

I.	ZG.	3
II.	SPL. DEL- PR. POSLI	7
III.	OS. PR.	11
IV.	STV. PR. 14	
V.	OBLIG. PR.	23
VI.	DED. PR.	36

I. ZG.

- **čas veljave:** Zakonik XII plošč- Just. kodif.
- postavljeno v **Rim ces.:** zg. pomen + kazuistično + pers. načelo → neurejeno
- **odkritje Just. kodif.:** sist. + teor. + subsid. veljava + statično + pr. terminologija

civ.	pret.	klas.	postklas.	
451/ 49 pr. Kr.	201 pr. Kr.	27	230/ 300	527/ 65
Zakonik XII plošč	konec 2. punske v.	zavlada Avgust	ni več klas. pravnikov/ smrt Dioklecijana	
republika		principat	dominat	

CIV. PR.

- **prej:**
  - o **viri:** kralj. zak. + običaji + sakralno pr.
  - o **pravosodje:** kralj + magistrati
- **Zakonik XII plošč (451/ 49 pr. Kr.):**
  - o **edina kodif.** v času Rim. ces. (*de iure* velja do Just. kodif. + *de facto* preneha prej) → ljudstvo dobro poznalo
  - o plebejci zahtevajo zapis pr. (tudi za patricije) zaradi pr. varnosti → senat izvoli **decemvire** (kasneje tudi plebejci), ki zapišejo 12 plošč + izobesijo na forumu → ni ohranjen (poznamo iz navedb)
  - o ureja le **sporne stv.** (civ. + druž. in ded. + premož. + kaz. + o pokopu)
  - o **abstr.** + 2delna zgradba (dispozicija + sankcija)
- **pr.:** pers. nač. → delitev do ***Constitutio Antonina*** (Kakrakala podari državljanstvo vsem v ces. zaradi davkov, 212) + št. prav.= št. a° (*numerus clausus*)
  - o ***ius civile***/ Kviritško pr.: obličnosti + le za Rimljane → tujcem omejiti pridobivanje last. + dobrin → določeni posli za latin. zveze
    - **legisakcijski post.** (obličnosti): tožnik pozval toženca pred magistr. (*Si in ius vocato, ito*: če si poklican pred mag., pojdi)
  - o ***ius gentium***: naravno pr.- nastalo spontano (vsebinsko enako) + logično → za pr. posle s tujci= tujski pretor (*praetor peregrinus*) → zvestoba dani besedi/ poštenost (*fide bona*)
- **pr. viri:**
  - o **Zakonik XII plošč** → decemviri
  - o **pr. običaji**
  - o **sklepi** → plebejski zbori
  - o **zak.** (konkr. pol. odg.) → zakonod. post.:
    - **magistrati:** nagovor ljud. + senata
    - **konzul:** priprava zak.
    - **komiciji/** ljud. skupščine= vsi odrasli ♂ državlji. (volilni cenzus): glasovanje
      - **kurijatni:** obličnosti
      - **centuriatni:** volijo max magistrata zakonod.

- **tributni:** volijo nižje magistrature
- **senat:** soglasje

PRET. PR.: vrh ces.

- **pretor:** nova magistratura- pravosodje (izvedbo dodeli sod.) + vezan na civil. zak.
- nove druž. razmere → Δ **pr.** preko sod. post.= dopolnjevanje civil. pr. skozi post., ko izdaja **a° formule** → a°= imeti pravico + exc°= da sod. preveri
  - **ediktalne:** v ediktu
  - **dekretalne:** izdal kdorkoli
- **formul. post.:**
  - ***Invitus nemo rem cogitur defendere*:** nikogar ni mogoče prisiliti, da brani stvar (če se ne spusti v pravdo= sod. odloči v prid tožnika)
  - post. **pred pret. (*in iure*)**
    - **pričanja** tožnika
    - **litiskontestacija/** pr. podlaga: sklep (konec post.)
      - **a° formula:** pret. dovoli pravdanje ali zavrne + naroči sod., naj obtoži/ oprosti
      - dodelitev **vlog** (sod. določi pret. za konkr. primer)
  - post. **pred sod. (*apud iudicem*)**
    - **dokazovanje**
    - lahko **restitutorna klavzula:** ponudba, da vrne stv. brez obsodbe
    - **oprostitev/ obsodba:** ***Omis comdemnatio pecunaria est***
      - **listis aestimatio:** ocenitev spornega zneska
    - **exc°:** ugovor, če ga določi pret.
- **pret. edikt:** napove uradna dejanja + vzorci a° formul → najprej lahko Δ , nato ***lex Cornelia de iurisdistione***= držati se svojega edikta
  - ***perpetum***/ trajni: izda na zač. + ni vezan na prejšnjega → ***lex annua***
  - ***repentinum***/ nanadni: dopolnitev
  - ***tralaticum***/ prenešeni: od predhodnjega
  - **perpetum v Julij. redakciji:** Δ le z dovoljenjem ces. (od Hadrijana naprej)
- **pr.:**
  - **jurisprudenca**
    - **kavtelarna:** pontifikalni kolegij (svečeniki) → pr. nasveti + hranijo (tajnost) obrazce
    - **regularna:** max sloj za ugled + pol. privržence → nasveti magistr.
  - **proučevanje:**
    - praktično: v konkr. primeru iščejo pravično rešitev
    - jasnost + logičnost
    - dialekt. metoda (analiza + sinteza) + pr. razlage
  - **viri:**
    - **zak.**
    - **pret. edikti**
    - **a° formule**

KLAS. PR.: vrh pr., ostala področja že na zač. zatona

- **pr. viri:**
  - o edikti
  - o sklepi → senat
  - o konstitucije → ces.
  - o mnenja → pravniki
  - o zak.
- **Lex Aquilia** (287): 3 poglavja
  - o ubiti tujega sužnja + žival
  - o odg. soupnika (izgubi pomen s pojavom mandata)
  - o poškodovanje tuje stv.
- **dela:** spisi s konkr. primeri + komentarji ediktov in civ. pr. → zbirke:
  - **Institutiones:** učbenik → edine teor. razlage
  - **Definitiones:** opredelitve + pravila
  - **Opiniones:** mnenja
  - **Epistulae:** pesmi
  - o poznamo iz Just. Digest + Gaj. Institucij + Pav. Sentenc + Ulp. Regul
  - o navajanje mnenj kolegov + argumentiranje le, ko odmik od prakse
  - o smiselna razlaga → pravičnost
- **ius respondendi:** ces. (1. Avgust) dal pravico max uglednim pravnikom, da odg. kot bi odg. princeps sam → velja do ces. Hadrijana
- **pravniki:** sist. + teor. šolanje → šoli prokulijancev + sabinjancev
  - o predklas.:
    - **Mucius:** sist. civ. pr.
    - **Aquilius:** *a° + exc° doli*
  - o zg. klas.:
    - **Labeo + Capito:** 1. z *ius respondendi*
    - **Sabinus:** 1. vitez z *ius respondendi*
    - **Nerva:** mlad dajal pr. nasvete
    - **Celsus:** edina opredelitev pr.: večšina dobrega + pravičnega
    - **Iulianus** (čas Hadrijana): redakcija pret. edikta
  - o visoki klas.:
    - **Papinianus:** max + žrtev svoje poštenosti
    - **Paulus:** Sentence + monografije, učbeniki
    - **Gaius:** Institucije (1.= os. in druž. pr. + 2., 3.= premož. + 4.= pravdni post.)
    - **Ulpinianus:** Regule
    - **Scaevola:** zbirka praktičnih in šolskih primerov
    - **Pomponius:** zg. rim. pr.
  - o pozni klas.:
    - **Modestinus**

CES.- POSTKLAS. PR.

- **vulgarizacija** (ljudsko pr.): poenostavljanje + povzetki
- **ces.:** zakonod. + sod.= konstitucije princepsa → zbirke:

- o Codex Gregorianus (295): od Hadrijana
- o C. Hermogenianus (293/4): Dioklecijan → edino kvalitetno pr.
- o C. Theodosianus (438)
- Lex Citationis/ zak. o navajanju (Teodozij II + Vakentinjan III, 426): sod. morajo soditi po spisih klasikov (pr. vir) → glede na št. glasov, sicer Papinjan
  - o Papinjan + Pavel + Gaj + Modestin + Ulpinjan
- **ekstraordinarni post.:** poklicni sod.
- **šolanje:** temelj višjih slojev → predavanja + učbeniki + uradne šole + zaposleni prof.
- **zbirke:**
  - o leges romanae barbarorum → za Rimljane v barbarskih drž. (pers. nač.)
  - o **zas. zbirke:** ces. + pravniško pr.

JUST. PR.:

- znova Rim. ces.: prestolnica na V + okrepitev drž. + gr. (v pr. nujna lat.)
- **Tribonijan:** pravnik → uporabno pr. + ohraniti kakovost klas. pr.
- **Just. kodif./ Corpus iuris civiles:**
  - o Codex Iust.: ces. pr.= novi kodex (529), nato tudi ces. zak.= kodex ponovnega branja (534) → izgubile veljavo stare konstit. + 12 knjig
  - o **Digeste** (530, 533 razglašene) zbirka pravniškega pr. + interpolacije (Δ klas. besedil) + 50 knjig + 39 pravnikov
    - 4 mase: Sabinova + Papin. + ediktna + ost.
  - o **Institucije:** zgledejejo po Gaj. Instit.
- **Novele:** ni del Just. kod.

SRED. VEK: gr. + Just. prepovedal komentiranje/ Δ Digest (niso upoštevali)

- V:
  - o **Ekloga:** prilagojena novim razmeram (1./2 8. st.)
  - o **Bazilike:** skrajšana Just. kodif. v gr.
  - o **Heksabiblos** (14. st.)
- Z:
  - o **IT** (Rim + Cerkev): izvlečki (nizka raven) Just. kod.
  - o **Karel Veliki:** spet rim. ces. + Lombarda (zbirka langobard. pr.) + pr. šole
  - o **renesansa:**
    - **glosatorji:** ponovno odkritje Digest
      - **glosa**= pojasnilo → skupno delo= Glossa ordinaria
        - o marginalis: ob robu
        - o interlinearis: med vrsticami
      - **šola** glos.: dialektična metoda + študij Just. kodif. + Bolonjska univ. + log., abstr., tudi praktiki
    - **komentatorji** (13.- 16. st.): praktiki + analogija
  - o **receptija:** obče pr. (Just. kodif. + langobar. fevdno pr. + kanon. pr.) → ponovna uporaba rim. pr.- subsidiarno
  - o **humanizem** (19. st.): pomen klas. rim. pr. (kritično do Just. kodif.)

II. SPL. DEL- PR. POSLI

- **pr.**= dvojnost: ideal pravičnosti- razum → *Non omne quod licet honestum est*
  - o jav. pr. (*ius publicum*) ima prednost pred zas. (*ius privatum*)
  - o *Ubi societas, ibi ius*
  - o *Omnis definitio periculosa est*
- **prav.:** *Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*: nihče ne more na 2. prenesti več prav., kot jih ima sam
  - **relat.:** oblig. (le proti nasprotni stranki- prav. terj.)
  - **abstr.:** stv. (proti vsem- zahtevke stv.)
  - o **zloraba** prav.: prav. izvrševati v obsegu, ki posega v prav. 2.h (problem sužnja) (*Male enim nostro iure uti non debetis*- prav. ne smemo zlor.)
- **pr. posli:** dejanje v skladu s pr. za doseg pr. učinkov
  - o **1stranski- 2stranski** (soglasje)
  - o **med živimi- za primer smrti** (čas nastanka posledic)
  - o **os.- premož.**
  - o **1stransko obvezujoči:** 1U + 1D → *stricti iuris*
  - o **2str. obvez.:** stranski hkrati U + D → *bonae fidei*
    - **nujno/ sinalagmat.:** obv. 1 str. pogojena z obv. 2. → vsaka svojo a°
    - **slučajno:** 2. obv. se lahko priključi (npr. odškodnina) → 1 a°
  - o odplačni (**onerozni**)- neodplačni (**lukrativni**)
  - o **oblični** (*forma ad valorum, ad probationem, sollemnia*)- **brezoblični**
  - o **zavezovalni** (ustvarjajo obv.; podlaga za rozp.)- **razpolagalni** (Δ prav.)

SESTAVINE PR. POSLOV (*negotii*)

- **bistvene** (*essentiale*)
- **navadne** (*naturale*): z dog. smemo izključiti
- **občasne** (*accidentale*): *actus legitimus*= občasne sestavine niso mogočne
  - o **pogoj** (*condicio*): prihodnje in negotovo dejstvo- ČE
    - nedopustno vplivanje= fikcija, da se pogoj ni/ je uresničil → *Semper qui dolo fecit, quo minus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet* (kdor je nepošteno napravil, da stv. nima, mora vedno veljati za takega, kakor da bi jo imel)
    - učinki *ex nunc- ex tunc*
    - vrste (glede na izp., čas, predm.)
      - **potestativni** (naključje)
      - **kazualni** (vpliv 3.h)
      - **mešani**

      - odložni/ **suspensivni**
      - razvezni/ **resolutivni** (v rimu ne)

      - **navidezni:** ni negotovo (nujni) ali bodoče (sedanje ali preteklo dejstvo)
      - **nedopustni:** protipr. + nemoralno

- **nesmiselni** (Dam ti hišo, če je nimam)
  - **nemogoč**: se šteje za nezapisanega (*Impossibilis condicio pro non scripta habetur*) → prepreči nastanek pr. učinkov
- o **rok** (*dies*): odlaga učinke- DOKLER
- določen- nedoločen (ne vemo kdaj)
  - začetni- končni
  - računanje časa: naravno (med 2 trenutkoma) + civ. (čas. enote)= 1. dan= v varstvo zainteresirane stranke (*Dies coeptus pro completo habetur*- 1. dan se šteje za že končanega) + pret. odloži:
    - **koristen čas** (*tempus utile*)
    - **nepretrgani** (*t. continuum*)
    - **koristen glede na zač. in potek** (*ut. ratione initii et cursus*)
- o **nalog** (*modus*): obv. (sili os.)/ učinek takoj- NAJ → za doseg izp.: varščina + *a° praescriptis verbis* + **obogatitvena a°** za vrnitev stv.

VOLJA: namen izražen z izjavo, da navzven spoznavna

- dvojnost med pr. varnostjo in resnično voljo (teorija volje in izjave) → najprej ozko razlagali, nato ugotavljali **skupni namen** strank (ni možno, če je jasno)
- posel **skušali ohraniti v veljavi** (*favor testamenti* in *favor negotii*); obvarovati D → *Plus valere quod agitur quam quod simulate concipitur* (več velja kar mišljeno)
- **neresnična**: stranka se zaveda
  - o **miselni pridržek/** mentalna rezervacija: ni volje= neupoštevna
    - molk= ne priznava, niti ne zanika → ni posledic volje: *Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est eum non negare*
    - molk, ko bi moral + mogel govoriti= pritrjuje → posledice volje: *Qui tacet (ubi loqui debuit ac potuit) consentire videtur*
  - o **neresna izjava**: očitna šala= obv. ne nastane
  - o **simulacija/** navidezni posel: prikriti 2. dejanje + obe stranki zavedata= več velja kar mišljeno (razen, če nedopustno)
    - absol. simul.: brez namena skleniti pr. posel (le vtis)
  - o **fiduciarni**: na zaupanje (odsvojitve z namenom, da se kasneje vrne → *a° fiduciae*)
  - o **imaginarni**: doseg učinka, ki ga pr. posel navadno nima (navidezna prodaja sina z namenom emancipacije)
- **napake** volje: nevednost strank → **zmota**: napačna predstava:
  - upoštevena: nezakrivljena + bistvena (o predm., o pog., o os.)
  - neupoštevena: nebistvena (o imenu, o snovi, o kakovosti)
- o **pr.:** nepoznavanje pr. škoduje (*Ignorantia iuris nocet*) (izjeme: ♀ + vojaki + rustici + nedoletni)
- o **dejan.:** nepoznavanje dejan. stanja = upoštevena, če vpliva na voljo (*Ignorantia facti non nocet*) → *Ervantis voluntas nulla est* (kdor je v zmoti nima posl. volje)
- **domneva** (*praesumptio*): s sklepanjem (kar max verjetno) zapolnimo pomanjkljivost → velja pogojno, dokler se ne dokaže nasprotno:

- otrokov oče je mož njegove matere → zak. otrok= rojen od 7- 10 meseca po prenehanju zak. zveze
- praes. iuris et de iure: nasproten dokaz ni dopusten (pravnom. sodba)
- **fikcija**: nekaj se šteje za resnično, čeprav vsi vedo da ni (določi zakonod.)
  - Vsi poznajo pr.
  - Ujet vojak se šteje za mrtvega (zaradi dedovanja)
  - Tujec je rim državljan (primer deliktov)
  - Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur : zarodek se šteje za že rojenega, ko gre za njegove prav. (ded.)

NAGIB: predstave kot **povod za sklenitev** (rim ne upošteva- Minima non curat praet.: pret. se z malenkostmi ne ukvarja)- izjeme:

- če vključeno kot pogoj
- nedopustni vpliv (najprej neupoštevno):
  - **prevara (dolus)**: a° in exc° doli velja subsidiarno → posledice: infamija + povrnitev v prejšnje stanje (povračilo interesa)
    - dolus malus= goljufija rim. zaveznika- -
    - dolus bonus= goljufija rim. nasprotnika- +
  - **grožnja in nasilje (vis ac metus)**: sila, ki prisili (absol. sila= ko dejanje sploh ni dejanje te os.) → a° in exc° quod metus causa: povrnitev v prejšnje stanje → grožnja tako huda, da bi ustrašil tudi najbolj trdnega moža + hujše zlo + protipr. + neposr.

NAMEN (causa): skupni namen strank → lahko= nagib, če ga sprejmeta obe stranki

- **kavzalni** pr. posel: vemo za kaj (nujno pri izročitvi) → Ali mi daš 100, za konja?
- **abstr.** pr. posel: namen prikrit (ponavadi mancip. + in iure cessio) → Ali mi daš 100?

NEVELJAVNOST: pr. posel brez učinkov

- **ničnost**: absol. (dejstvo) + dokončna (Quod initio vitiosum est, non potest tractum- kar je od zač. Ø, ne more konvalidirati) → pretor zavrne a°- posledice: pr. posel ne nastane- povrnitev v prejšnje stanje (odškodninska odg.):
  - ni soglasja
  - zmota
  - posl. nespos. os.
  - stipulacija za po smrti
  - fomr. in vsebinske napake
  - kršitev predpisa
  - nemogoči pogoj → izjema: pri opor., kjer se šteje za nezapisanega
  - simulirani- do Just.
- **konverzija**: Ø pr. posel opredeliti kot 2. veljaven- možno, če so vzroki Ø le formalni → pogoji: izpoljeni pogoji za 2. pr. posel + stranki ta posel hočeta
- **izpodbojnost**: nedokončna + relat. (možnost prizadete stranke, da zahteva razveljavitev v določenem času- po preteku postane pr. posel neizpodbojen)
  - **konvalescenca**: ozdravitev pr. posla (odpade razlog, poteče čas ali se stranka odpove izpodbojnosti)
  - **konvalidacija**: pr. posel postane naknadno veljaven

- **izigravanje predpisov:** nasprotuje namenu zakonod.- težko dokazati + sankcionirati → pret. ni dal a°
- **nemoralnost:** običaji (*contra bonos mores*) in spodobnost → posledice: infamija + Ø (če neposredno razvidno= Ø, sicer pret. ne dovoli a°) → nemogoče: razmerja *bonae fidei* + nedopustni pogoj
- **ravnanje v škodo upnikov:** prezadolženi D zmanjšal svoje premož. (poslabšal možnost poplačila U) + oškodovalni namen → restitutorni inter./ a° Pauliana: povrnitev premož. koristi, ki jo vede pridobil od take os. → razpolaganja
  - **odplačna:** izpodbojna, če 3. os. ve za Dov oškodovalni namen
  - **neodplačna:** vedno izpodbojni

ZASTOPANJE: opravljanje poslov (ne os. posle + delikte) za 2. → fiz. (odsotnost) + pr. (posl. nespos.) zadržki → pogoji: pooblastilo + vednost 3. + posl. spos.

neposr. zast.:		posr. zast.:
- v tujem imenu (odg. zastopaneč)		- v svojem imenu (odg. zastopnik)
- 1 posel		- 2 posla
- danes- bolj preprosto, jasno		- Rim- večja pr. varnost
	<u>zastopaneč</u>	
	↑	↑
	<u>zastopnik</u>	
		↑
	<u>3. os.</u>	

- **pridobivanje prav. za 2.:**
  - o **os. pod oblastjo** pridobivajo za gosp.: izraz oblasti (ni zast.)
  - o **sel:** posreduje že izoblikovano voljo (ni zast.)
  - o izjeme neposr. zast.:
    - **oskrbnik premož.**
    - **varuh nedoraslega**
- **ustvarjanje obv. za 2.:** na podlagi izrecnega pooblastila gosp. + z njeogovo premož. koristjo ali s pekulijem (*de iure* gosp., *de facto* sužnjevo/ sinovo)
- **opravljanje tujih posl. na podlagi zaupnega razmerja:** varuh

III. OS. PR.

DRUŽ. (*familia*): temeljna gospod. skupnost

- družin. oče (*pater familias*) → **očetovska oblast**:
  - nad družin. **premož.**
  - nad **ljudmi**: najprej neomejena (pravica nad življenjem)
    - **otroci**:
      - **vindikacija**: prodaja (svoboden + pod oblastjo kupca)
      - **manumisija**: ponovno pod oblastjo očeta (inter. za ugotovitev ali je res očetov, da ga laho odpetlje- ne od ♀)
      - **emancip.**: ko 3x prodal= postane svojepr.
    - ♀ : oblast nad njo= *manu*
      - *in manu*: ♂
      - *sine manu*: oče
- **sorodstvo**: *Tot gradus quot generationis*: toliko stopenj sor., kolikor rojstev
  - agnatsko (glede na oblast)- na zač.
  - kognatsko

PR. SPOS.: subj. prav. in obv. → pr. statusi:

- **zač.**= nar. + civ. (osvoboditev) rojstvo + ustanovitev → **konec**= nar. + civ. smrt
- **izguba** (*capitis deminutio*):
  - *minima*= agnat. pripadnost
  - *media/ minor*= državljanstvo
  - *maxima*= prostost
- **svoboda** → sužnji:
  - **položaj**:
    - **pr. nespos.** (ni mogoča zak. zveza) → del premož. (zato lepo ravnali z njimi)
    - omejevali zlorabo nad sužnji (zatočišče v svetišču + pri ces. kipu)
    - **pekulij** (premož. v prosto upravljanje)
    - natural. zavezan → gospod. adjektiv. odg. za njegove posle + noksalno za delikte
  - **nastanek**:
    - **otrok sužnje** (če je nosečnica 1 dan svobodna= otrok svoboden- *favor libertatis*)
    - **vojni ujetnik** (če Rimljan v ujetništvu, se šteje, da je umrl kot svoboden- da omogočijo dedovanje)
    - **hudo kaz. dejanje** (obsojeni suženj)
    - **D** (v najstarejšem obdobju)
    - kdor se je pustil prodati kot suženj, da bi **guljufal**
  - **prenehanje**:
    - **smrt**
    - **osvoboditev**- postane prosta in pr. spos. os. → omejili osvobajanje (ker nastradajo dediči) na min. starost osvoboditelja + št. sužnjev +

prepovedali na škodo U → odnos **patronat**= bivši gospodar-osvobojenec: kaznovanje + opravljanje določenih del + zakoniti varuh in dedič + dolžnost pomagati

- **opor.**
- **pr. posel** (*manumissio*): navidezna pravda (*man. vindicta*), vpis med rim. državljanke (dovoljenje gospod.)
- **neposlovno**: pret. varuje, a ne postanejo državljani
- **državljanstvo**: pol. pravice (akt. in pas.) + poroke + premož. posli + pritožbe → tujski pretor: za pr. posle med Rimljani in tujci (poroke, trgovanje...)
  - o **pridobitev**:
    - otrok 2h Rimljanov
    - Rimljan + Latinka s pravico poroke z Rimljanom
    - nezak. otroci Rimljanke
    - osvoboditev
    - naturalizacija (zaneslivi zavezniki Rima)
  - o **izguba**:
    - izguba prostosti
    - obsodba v kaz. post.
    - izgon iz drž.
- **svoje/ tuje-pr. os.** (*sui/ alieni iuris*): os. pridobivale za druž. očeta:
  - o nad ♀ : sme kaznovati + odsloviti
  - o nad **otroki**: moral kaznovati + smel prodati + noksalna odg. za delikte + soglasje za poroko

PR. OS.: fikcija, da obstaja → omogočijo pr. spos.

- **posl. spos.:** org. (fiz. os.) zastopano v imenu in za rač. pr. os → odg. le, če je kriv
- **delikt. spos.:** ni → mora povrniti premož. korist
- ustanovitev:
  - o **koncesijska**: dovoljenje
  - o **registracijska**: vpis v sod. register
  - o **normativna**: poleg registracije je urejena tudi notr. zgradba
- **korporacije**: skupina fiz. os. + lastno premož. → člani (za ustanovitev potrebni 3, potem dovolj 1)
- **ustanove**: premož. za dobrodelne namene → koristniki

IZGUBA ČASTI (*infamija*) → ne sme nastopati za 2. + sprožiti popularno a°

- priča, ki ne sodeluje v sporu
- opomini cenzorjev
- kršitev *bonos mores* + *bonae fidei*
- delikt
- a° doli

POSL. SPOS.: spos. sklepati pr. posle → izraziti posl. voljo za doseg pr. učinkov → starost= fikcija zrelosti (pravilno presojanje ravnanj in zavedanje posl.):

		posl. spos.		del. spos.
nedorasli <i>(impubes)</i>	otroci- 7 let <i>(infantes)</i>	ne (nimajo razuma)	- varuh (<i>tutor</i>) za pridobiti pos. - lahko nujni domači dedič	ne
	star. nedorasli- 12/ 14 let <i>(inf. maiores)</i>	omejena	- natural. zavezan → varuh	ne (do blizu doraslosti)
dorasli <i>(puberes)</i>	nedoletni- 18/ 20 let <i>(minores)</i>	pr.	- sklicuje na neizkušnost- <i>exc^o legis Laetoriae</i> → skrbnik (<i>curator</i>)	ja
	polnoletni- 25 let <i>(puberes)</i>	tudi dej.	/	ja
duševno bolni <i>(furiosus)</i>	hude motnje	ne, razen v svetlem trenutku	- skrbnik - zavezan, če zanj opravi poslovodstvo brez naročila - obdržal očetovsko oblast	ne
♀ <i>(matrona)</i>		po 3h otrocih popolnoma	- varuh (oče/ mož/ najbližji agnat) → da premož. ne preide iz rodbine - ded. enak del kot mož, last. dote, sme odsloviti ♂ - sama sklepa pr. posle (oblične varuh avtorizira) + zak. zvezo	ja
zapravljivec	pret. odvzame/ omeji posl. spos.	preklic dokler se ne izboljša	- skrbnik za odsvajanje in prevzemanje obv. - lahko pr. posle za pridobivanje - ne prisege in opor.	ja

IV. STV. PR.

- **znač.:** prav. na stv.
  - o **absol.:** učinkuje proti vsakomur
  - o **ekskluzivna** (izključuje 2.)
  - o **načelo specialnosti** (pred.= posam. stv.)
  - o **trajnost:** težnja k obstajanju prav.
  - o nastajanje + Δ + ukinjanje z **razpolag. pr. posli** → potrebna pr. podlaga (*iustus titulus*)= zavezovalni pr. posel (oblig.) + pr. a.
- **delitev stv.:**
  - o **telesne**
  - o **netelesne:** stv. prav. (oblast na stv.) + obv. + prav. iz ded.

  - o **stv. v pr. prometu** (*res in commercio*)
  - o **stv. zunaj pr. prometa** (*res extra commercium*)
    - stv. posvečene bogovom (*res sacrae*)
    - zemljišča kjer kdo pokopan (*res religiosae*) **sakralno**
    - mestna vrata in obzidje (*res sonetae*)
    - javno dobro (*res omnium commune*) **posvetno**
    - last drž. in občin (*res publicae*)

  - o ***res Mancipi*:** gospod. pomembne (zemljišča, živina, sužnji, 4 poljske služnosti) → pridobivale le oblično
  - o ***res nec Mancipi***

  - o **prem.**
  - o **neprem.:** tudi pod in nad njimi (*Superficies solo cedit*)

  - o **deljive:** brez nevarnosti za obstoj (le količinska Δ) → samostojni deli (*partes pro diviso*) → možno izp. v čas. ločenih obdobjih (z dog.)
    - **denar:** U dolžan sprejeti delno izp.- terj. deljiva po samem pr. (*nomino ipso iure divisa*)
  - o **nedeljive:** solast. (last. + užitek + zast. prav.; ne služnosti + raba)- pr. razdeljene stv. (*pars pro indiviso*)

  - o **enovite:** funkcionalna povezanost več stv.
  - o **sestavljene:** skupno ime

  - o pr. delitev: glede na dog.- praktični vzrok → *Species perit ei cui debetur, genus perire non censetur*
    - **nadomestne** (*genus*): opredeljeno po vrsti, količini in kakovosti- vrniti *tantumdem eiusdem generis et qualitatis* → naključno uničenje trpi D
    - **nenadomestne** (*species*): 1 primerek → naključno uničenje trpi U/ last. (*Casum sentit dominus*)

- naravna delitev:
  - **potrošne**: tudi denar (pr. poraba)
  - **nepotrošne**
- **pridobitev**:
  - **izvirna**: novo stanje/ stv.- nova prav. → direktni + 1str.
  - **izvedena**: Δ os. pos.- prenos prav. → posr. + 2str.- razpolagalni pr. posel
- **nove stv.**:
  - **pritiklina**: samostojna stv. funkcionalno povezana z gl. (*Accessio cedit principali*)
  - **plodovi** (*fructus*): proizvod plodonosne stv.- nastane z ločitvijo od matične stv.
    - **naravni**: rastl. + živalski
      - **redni**: mladiči
      - **izredni**: otrok sužnje + otok nastal v reki
    - **civ.**: koristi, donosi, obresti...

POS.: dejan. oblast nad stv.- pr. dejstvo → pos. se šteje za last. dokler se ne okaže nasprotno-pr. učinki:

- **pos. varstvo**
- s **pripos.** postaneš last.
- **prav. do samopomoči** v primeru poskusa odvzema s silo
- zg.: pogoj za last. → stv. dobljena v uporabo → civ. pos.
- **dobroverni** (dejan. zmota) + **nedobroverni** (vede) pos.
- **viciozna** pos.: pridobljena na silo (*vi*) + na skrivaj (*clam*) + s prekarijem (*precario*)
- **lastniški**: dobrov. + nedobrov. last.
- **nelast.**: začasno posedujejo → zastavni U + prekarist + ded. zakupnik + sekvester (+ stavbni upravičenec + užitek po Just.)
- **imetnik** (detentor): oblast brez pos. volje (po končanem razmerju mora stv. vrniti last.)- naravna pos. → shranjevalec + izposojevalec + najemnik, zakupnik + užitek
- **pridobitev**: oblast (*corpus*) in volja (*animus*) → neposr. (oboje) + posr. (samo volja)
  - **izročitev na dolgo roko** (*longa manu traditio*): pokazati
  - **- II - na kratko roko** (*brevi m.t.*): prehod iz imetništva v pos.- le še volja
  - **pos. konstitut**: iz pos. v imetništva
- **pogoji**: posl. spos. (izjema= os. blizu doraslosti + ♀) + vednost (izjema= pekulij) + pr. podlaga (*Nemo sibi ipse causam possessionis mutare potest*: nihče ne more sam Δ pr. temelja svoje pos.)
- **dejan. oblast**:
  - **neprem.**: obhoditi zemljišče + pokazati meje + pos. umakne stv. + listina o izročitvi
  - **prem.**: prijetje + položiti v hišo + predaja ključa + ukazati izročiti 2. + sporazum
- **brez dejan. izročitve**:

- **tiha** (*trad. tacita*): nujni dedič + darila očeta sinu
- **simbolična** (*trad. ficta*)
- **listine** (*trad. per chartam*)
- **izguba**:
  - **po volji pos.:** prenehata volja + oblast (zadošča opustitev, čeprav je ne preneseš)
  - **proti volji pos.:** izguba oblasti (neprem.= preprečen dostop; prem.= kraja)
- **varstvo:** hitro + ne vpliva na obstoj prav. + zavrača le relat. vicioznega pos. (nasproti last.)- ponavadi uvod v last. pravdo → **interdikti**:
  - **prohibitorni:** ohranitev pos. (prepoved motenja + uporabe sile)- 2jni int. (enako naslovljen na obe os.- lahko obrnil proti tožeči stranki) → [*int. retinendae possessione*](#):
    - [*uti possidetis*](#): neprem.
    - [*utrubi*](#): prem.- kdor stv. posedoval večji del preteklega leta
  - **restitutorni:** povrnitev pos. (ki viciozno vzeta) → [*int. recuperandae poss.*](#):
    - [*de vi*](#): odvzem s silo- [*Vim vi repellere licet*](#) (sila se sme zavriniti s silo) → neprem. (prem.= rop)
      - [*...cottidiana*](#)/ vsakdanja sila: ni smelo miniti več kot 1 leto
      - [*...armata*](#)/ oborožena: brezpogojno- tudi, če relat. viciozen
    - [*de precario*](#): proti prekaristu- kot relat. viciozen pos.

LAST. PRAV.: posedovati + uporabljati in uživati + razpolagati

- **civ.:** resnična, po kviritskem pr. (le Rimljani) → obl. pr. posli (mancipacija + [*in iure cesio*](#)) + pri izročitvi potrebno pripos.
- **bonitarna:** neskladje dej. in pr., po *ius gentium* → varstvo na podlagi fikcije, da je pripos. čas že potekel: [*a° Publiciana in rem*](#) + [*exc° rei venditae et traditae*](#) (*exc°* prodane in izročene stvari)
- **provincialna zemljišča:** last rim. drž. (zas. lastn. ni možna)- vse prav., kot da imaš v lasti → varstvo: [*exc° longi temporis praescriptio*](#) (*exc°* dolgotrajne pos.)
- **solast.:** več upravičencev 1 last. (nedeljiva stv.) → vsi korist in zgubo + skrbnost kot v lastnih zadevah
  - **posegi:** potrebno soglasje vseh- vsak prav. prepovedati ([*ius prohibendi*](#)) + če v korist te stv.= potrebno le soglasje večine
  - **delitvene a°-** vsak sme zahtevati prenehanje solast. → prisoditvena klavzula (sodnik)
    - [*a° communi dividundo*](#): spl. → družbeniki
    - [*a° familiae erciscundae*](#): ded. → naključna premož. skupnost
    - [*a° finium regundorum*](#): zemljišče
- **skupna last.:** več last.- solidarna odg. → deležni niso določeni
- **omejitve:** dejan. (narava) + pr. (pravice 2.h + pog.) → ker spada stv. v širše okolje
  - **jav. interes-** prednost pred zas.: proti negospod. ravnanju s premož. + posegi zaradi vzdrževanja + gradbeni predpisi → skrajnost= razlastitev
  - **interes sosedov:** zahtevki s prisego, da namen ni škodoželjen

- **prav. do nujne poti:** če nima direkt. dostopa
  - **imisije:** moteče posledice izvrševanja last. pravice, ki presegale običajno mero (*int. uti possidetis*)
  - **ne sme Δ toka vode**
  - **varščina, če pretila škoda z zrušenjem stavbe:**
    - če ne da varščine= imetnik, da lahko sam popravi
    - če ne dovoli popraviti stavbe= a° za polno odškodnino
    - če ne povrne stroškov= dobi enako prav. kot jo ima sosed
  - **moteči gradbeni posegi:** prepoved nadaljne gradnje $\rightarrow$ int. za zahtevek porušitve kar zgradil po prepovedi, neglede na upravičenje
  - **škodljive Δ s silo ali na skrivaj:** *int. quod vi aut clam*
  - **zabrisala široka meja med zemljišči:** sod. prisodi (možna odškodnina za oškodovanega)
- pridobitev:
- o **izvirni načini:**
    - **prilastitev (*occupatio*):** 1., ki vzame stv. brez last. v pos. (*Res nullius primo occupanti*):
      - divje živali v naravni prostosti + stv. na morski obali + morski otok
      - zavržene
      - last sovražne drž.
    - **najdba zaklada:** shranitev dragocenosti, na katero se je pozabilo + se ne ve čigaja je $\rightarrow$ 1/2 dobi last. zemljišča + 1/2 najditelj
    - **plodovi (naravni):**
      - *separatio*= ločitev od matične stvari: last. + užitkar žival. mladiče + dobroverni pos. + ded. zakupnik
      - *perceptio*= vzetje v pos.: užitkar + zakupnik
    - **spojitev:** povezava 2h stv. v enotno $\rightarrow$ last.= last. gl. stv.
      - **prem. + neprem. (gl.):**
        - o **seme**, ko pade na zemljo + **sadika**, ko se vkorenini
        - o **stavba** na zemljišču
        - o vgraditev **tramu:** dobrov. plačal last. 2jno vrednost, nedobr. pa ni postal last. tramu, čeprav ga last. ni mogel zahtevati
        - o **naplavina (*alluvio*)**= last. obrežje
        - o **odtrgnina (*avulsio*)**= last. dosedanjega last. (lahko pride iskat, dokler se drevesa ne vkoreninijo)
        - o **v reki nastal otok (*insula in flumine nata*)** + **opuščena rečna struga**= last. obrežnih last.- meja= sredina rečne struge
      - **2 prem.:** gl. stv. + podlaga (problem pri umetninah)
        - o **meh. povezava (*plumbatio*):** možnost ločitve $\rightarrow$ sme zahtevati svoje stv.- *a^o ad exhibendum*
        - o **kem. spojitev (*ferruminatio*):** dodatek pr. preneha obstajati

- **pomešanje** (suha snov) + **zmešanje** (tekočina): solast. v sorazmerju → sme zahtevati svojo količino nazaj- *vind° pro parte*
- **predelava** (*specificatio*): snov z delom postane nova stv.- pogoj= dobrov. → če ni mogoče povrniti v prvotno stanje= last. predelovalec, sicer last. snovi

O **izvedeni nač.:**

- **mancipacija:** namišljena prodaja (odsvojitelj mora zagotoviti varnost) → abstr. pr. posel
  - lahko tudi **fiduciarni dog.:** da bo stv. prenesel nazaj + v zavarovanje svojega dolga (fiduc. odsvojitelj) ...
  - ustvarjali **razmerja:** poroka + prenos zapustn. premož. + emancip. sina + posvojitelj + darilo + obljuba dote + izp.
- ***in iure cessio*:** odstop pred pret. → abstr. + tudi fiduc. dog.
  - ustanavljanje/ Δ **prav.:** last. + služ. + posinovitev + odstop ded. + osvoboditev
- **izročitev** (*traditio*): prepustitev v pos. z namenom prenosa last. prav.- le last. volja (*Nuda voluntas domini sufficit ad rem transferendam*) → prenos po pog.= tiha izročitev (*trad. taciata*)
  - **tradent**= last. stv. → izjeme nelast.: pekulij + mandat + vesoljni oskrbnik + varuh → ne sme, če o stv. teče pravda + dotalno zemljišče brez ♀ soglasja
  - **pridobitelj**= premož. spos.
- **prisoditev:** sod. prisodi del stv. iz solast. (3 a°)
- **vindik. volilo:** naklonitev premož. koristi → volilij. postal last. neposr. od zapustnika
- **pripos.** (*osucapio*): pos. (bonit. last. + dobrov. pos.) po določenem času postal last. (civ.)
  - **pripos. stvar** (*res habilis*): domnevno zavržene + domnevno zapustn. + putativni naslov (verjel, da ima pridobitni naslov) → ne ukradene stvari
  - **dobra vera** v času pridobitve pos. → *Mala fides superveniens non nocet* (naknadna zla vera ne škoduje):
  - **pripos. doba:** prem.= 1, neprem.= 2 leti → stv. posedovati kot svojo
    - **nadaljevanje pripos. po smrti:** poded. (*Succesio in usucapionem*) + vštetje pripos. časa pr. prednika (*Accesio possessionis*)
    - **exc° dolgotrajne pos.** (Just.): prem.= 3, neprem. 10 (stranki v isti občini)/ 20 let → zastaranje last. tožbe= 30/ 40 let + pr. podlaga ni potrebna

- **varstvo:**

- ***rei vindicatio*:** varstvo civ. last. proti kateremkoli posedujočem nelast. → fikcija pos.= kdor se spusti v last. prvdo kot pos., čeprav ni (da 2. lahko pripos.) + kdor dolozno opusti pos. (last. prepreči zasledovanje) → a° zahtevke= subj. vrednost stv. (da rajši vrne)

- **odškodnina:** nedobr. vedno + dobr. po lit. kont.
- **plodovi in prirasti:**
  - tudi tiste, ki bi jih pridobil last. (*fructus percipiendi*) → **nedobr. pos.**
  - tiste pridobljene po lit. kont. → **dobr. pos.**
- **stroški** (*impensae*) pred lit. kont.: last. povrne pos.
  - **nujni** (*necessariae*): za ohranitev pos. → obema pos.
  - **koristni** (*utiles*): za večanje vrednosti → le dobr. (povrne povečano vrednost, ne vse stroške)
  - **za olepšanje** (*voluptariae*) → pos. lahko (*ius tollendi*) vzame- ne sme poškodovati gl. stvar + ne zaradi šikanij → če last. povrne te stroške, pos. ne sme nič odnesti
- **publicijanska a^o:** bonit. last. + dobrov. pos. → fikcija, da so že pripos. → prednostni vrstni red:
  - bonit. last.
  - kdor pridobil od last. (1 od last.)
  - komur izročena prej (2 od istega nelast.)
  - pos. (2 od 2h nelast.)
- **negatorna a^o:** za ostale posege v last. prav. → vzpostaviti prejšnje stanje + povrniti škodo + plodove → last. sme zahtevati varščino

SLUŽNOSTI (*servitus*): stv. prav. na tuji stvari

- **načela:**
  - **ni služ. na lastni stvari** (*Nemi res sua servit*): služ. preneha, če služ. upravičenec postane last. služ. stv. (preneha *confusione*)
  - **služ. ne more obstajati v storitvi** (*Ser. in faciendo consistere nequit*): last. ni dolžan storiti ničesar (izjema= vzdrževati zid, na katerega je služ. upr. naslonil svojega)
  - **služ. ni mogoča na služ.** (*Ser. servitutis esse non potest*)
  - **služ. treba izvrševati obzirno** (brez škode) (*Ser. civiliter utendum est*)
- načela **samo za zemlj. služ.**
  - **korist= trajna** (*Ser. fundo utilis esse debet*)
  - **zemlj.= sosednji** (tudi če je vmes javna pot) (izjema= prepoved gradnje nad določeno višino) (*Praedia vicina esse debent*)
- nastanek:
  - **oblično:** mancipacija + *in iure cesio* + vind. volilo → *a^o in exc^o in factum*
  - brezobl.: utrdili s **pog. kaznijo** (zagotovitev nemotenja)
    - **pripo.**
    - last. ob odsvojitvi **pridržal** služ.
    - **dopustitev**
- prenehanje:
  - **odpoved** (form. z *in iure cesio*)
  - **dovolil/** ne reagira na ravnanje, ki nasprotovalo služ.
  - pripo. **neizvrševanje**
  - *confusione*

- o stv. prešla iz pr. prometa
- varstvo:
  - o [a° confessoria](#): prizna obstoj služ. + odškodnina + varščina
  - o **inter.**- prohib.: neviciozno izvrševanje

zemlj.	os.
vezanost na stv. (zemlj.)	vezanost na os.
korist gospod. zemlj.	služ. upr.
breme služ. zemlj.	last. služ. stv.
trajnost	do smrti upr.
št. neomeje	št. omejene

- zemlj.:
  - o **potne**:
    - pešpot (*iter*)
    - za gonjenje živine (*actus*)
    - vozna (*via*)
  - o **vodne**: vodovod (*aqueductus*)
  - o pašne + plovne
  - o izkoriščanje zemlj.
  - o služ. gradnje stavb
  - o služ. svetlobe + razgleda
  - o služ. trpeti imisije
- os.:
  - o **užitek** (*ususfructus*): varščina za skrbno ravnanje- last. ima a° iz stipulac. → [a° confessoria](#) + [vindic° ususfr.](#)
    - **pred.**: celotno premož. → **nepravi**: na denarju + potrošnih stv. + prav. (terj.)= varščina + obl. razmerje, da bo stv. vrnil
  - o **raba** (*usus*)
  - o **služ. stanovanja** (*habitat*): uporabljati + prepustiti v najem
  - o **delo tujih sužnjev ali živine** (*opera servorum vel animalium*)

DED. ZAKUP (*emfitevza*) + **STAVBNA PRAV.** (*superfities*): plačevati zakupnino + predkupna prav.

- nastanek= pog. (najemna + kupna + darilo)
- prenehanje= ne plačuje + odpoved
- varstvo:
  - o **anal. a°**: proti 3.= **negatorna** + proti last.= **konfesorna**
  - o **inter. de superficiebus** (le stavbni uprav.)

IZVRŠEVANJE	ded. zakup	stavbna prav.	užitek	raba
upravičenja	vsa: trajno uporabljati + uživati	zgraditi + uporabljati stavbo na tujem zemlj.	uporabljati + pridobivati	uporabljati
Δ substanco	+ (ne poslabšati)	+ (ne poslabšati)	-	-

odsvoljivost podedljivost	+	+ (dovoljenje last. v 2h mesecih)	+	- <u>Ususfructus</u> <u>alienari non potest</u> (le izvrševanje)	-
pridobivanje plodov	+		/	+ (izvirno)	omejeno na os. potrebe gospodinjstva

ZASTAVNA PRAV.: zavarovanje terj. s stv. jamstvom (os.= poroštvo) → neposr. (ni treba tožiti): Plus cautionis in re est qua in persona (zast. prav.= boljša od poroka → nevarnost: porok= neplačevit + predm.= možnost poslabšanja)

- **znač.:**

o stv. **prav. na tuji stv.** (lahko zast. svojo stv. za tuj dolg, ne moremo pa zastaviti tujo stv.)

o **pogoji:**

- **terj.** → **akcesorna** prav.
- zastavitelj= **last.** (sicer Ø)
- obstaja pog.

o hkrati nastane oblig. razmerje za vrnitev stv.

o **predm.:** genus + nedeljiv (Pignorisis causa indivisa)

- **zg.:** fiduciarna odsvojitvev → pogoj ni obstoj terj. + neiztožljivost

- **vrste**

o **ročna** (pignus): stv. v pos. → real. kontrakt: obv., da stv. vrne

- prem.
- a° pigneratica in rem

o **pogodbena** (hypotheca): stv. poseduje zastavitelj → brezobl. pog.: da bo stv. prepustil

- neprem. + zast. terj. + izvrševanje užitka + polj. služ.
- inter/ a° Serviana + a° hypothecaria in rem

o **podzast.** (subpignus): zastava zast. prav.

o **po oblast. odredbi:** ni pr. volje → zast. prav. do rubeža

o **po zak.:** brez izrecne zast. + vesoljna + privileg. zast. prav. → **tiha zast.** (pig. tacitum)

- **fiskus:** na premož. davčnih zavezancev
- **varovanec + skrbljenec:** na premož. skrbnika/ varuha
- **najemodajalec:** kar prinešeno z namenom, da tam ostane
- ♂: na premož. tistega, ki obljubil doto

- **vsebina:**

o ius offerendi: če zastavitelj ni D, sme ponuditi poplačilo (fakultat. obv.)

o U stv. **ne sme uporabljati** (razen če izrecno dog.)

o **antihreza:** vrednost plodov odštel od dolga (namesto obresti)- na njih nima zast. prav. → lahko pridobi toliko plodov kolikor znašajo zak. obresti= tiha antihreza

- **prodaja** stv.: prodati najboljšemu ponudniku → zato ponavadi proda zastavitelj (kupec v primeru evikcije toži zast. U z anal. a° iz kupne pog., ta pa zastavitelja iz zast. prav.)

- o sme **prodati** (brez izrecnega dog.)
- o **dog. o neprodaji** (*pactum de non vendendo*): lahko proda šele ko 3x terj. (če proda prej odg. za tatvino)
- o sme **zadržati**
- o **dog. da obdrži** (*lex commissoria*)= kasneje prepovedan → le v primeru, da ni kupca + dovoljenje ces. pisarne
- **večkratna zast.** (le hipoteka): *prior tempore, potior iure* (prejšnji po času, močnejši po prav.): 1. odloča o prodaji + ostali od njega zahtevajo presežek- [*a° Serviana*](#)
  - o *ius offerendi et succedendi*: kasnejši U ponudi 1. poplačilo njegove terj. in on odloči o prodaji → Δ vrstnega reda poplačila (zast. prav. ne ugasne)
  - o **privilig.** zast. prav.: poplačani pred ostalimi → zast. po zak.
- **prenehanje:** U mora stv. vrniti → *pig. Gordianum*: stv. sme zadržati, če ima še kakšno terj. (ne sme prodati za poplačat 2. terj.)
  - o stv. prešla iz pr. prometa
  - o prodaja stv.
  - o prenehanje obv. na katero vezana
  - o *confusione*
  - o zastavitelj pripos. prostost (l.t.p.)
  - o U odpove

V. OBLIG. PR.

- pr. vez kjer je D zavezan izp. obv. (dati/ storiti/ zagotoviti) → **pog.:** potrebno soglasje (2str. pr. posli) o bistvenih sestavinah
- ***Impossibilum nulla obligatio est:*** Ø je obv. glede tistega, kar je nemogoče
- **znač.:** zahtevke (ne prav.) glede stv.
  - **relat.:** vezanost razmerja na stranki
  - **začasnost:** traja do izp.
  - **možnost ocenitve v denarju**
- **jamstvo:** z vsem svojim premož. → U sme prodati na dražbi
  - **privilegirani D** (vesoljni družbenik + starši + vojaki + patron): obsojen na kolikor zmožen izpolniti
  - **pr. dobrota:** obdržal kolikor nujno potreboval za svoje preživljanje
  - **zg. razvoj:** U pridobi oblast na D (os. jamstvo) → neomejen poseg po premož. → rubež stv. v sorazmerju z vrednostjo obv.
- **načela:**
  - **vestnosti in poštenja**
  - **prepoved zlorabe prav.**
  - **dolžnost skrbnega ravnanja** → stopnja glede na interes

VRSTE

- **civ.:** *ius civile* + *ex fide bona* → omejeno št. a°
- **honorarne/ pret.:** dopolnjeval civi. → širitev št. a°
  - **a° in factum:** nova dejstva
  - **a° utilis:** analogija
  - **fikticijske a°:** na podlagi fikcij
- **natural.:** obv. obstaja, a je neiztožljiva → dejan. stanje brez pr. veljave (če sam ne izp., ne more terj. + mogoče od njega zahtevati povrnitev kolikor je bil s pr. poslom obogaten) → os. pod oblastjo + star. nedor. + suženj
- **toge** (*stricti iuris*): 1str. zavez. + zahtevke določen (sod. obtoži/ oprosti)
- **gibke** (*bonae fidei*): 2str. zavez. + zahtevke določi sod. glede na primer
- **poslovne:** nastenk s pr. poslom
- **neposl.:** nastanek z nedopustnim ravnanjem
- **nadomestna izp.** (*datio in solutum*): namesto dolga ponudimo nekaj 2. + U se mora strinjati → = prodati (enaka odg.)
- **fakult.** (*facultas alternativa*): predm. oblig.= 1 + predm. izp.= 2 (*Una res est in obligatione, duae sunt in solutione*)
  - D namesto dolga ponudi nekaj 2. (opredeljeno s pog./ zak./ pr. običajem) (*ius offerendi*) + U dolžan sprejeti
  - naključno uničenje: 2. stv. ni dolgovana
- **altern.:** predm. oblig.= 2 + predm. izp.= 1 (*Dua res sunt in oblig., una est in solut.*)

- predm. izbira D (U ne more zahtevati točno 1)
- naključno uničenje: dolgovana 2. stv.

NASTANEK

- **možnost:**
  - **nemožnost:** obj.
    - naravna + pr. (ni v pr. prometu)
    - zač. (onemogoči nastanek) + naknadna (prenehanje zaveze)
  - **nezmožnost:** subj. → glede na os. (ne vpliva na obstoj obv.)
  - **dopustnost:** skladno s pr. + moralo + dobrimi šegami in navadami → sicer mogoče zahtevati nazaj dajatev
- **odškodnina: odprava posledic škode:**
  - **interes:** razlika med dejan. in hipotet. premož. → ne sme presegati 2jnega zneska → povrnitev prejšnje stanje (*restitutio in integrum*)
    - **navadna škoda** (zmanjšanje premož.) +
    - **izgubljeni dobiček** (premož., ki bi nastalo, če ne bi prišlo do škode)
  - pr. upoštevna, ko posegamo v prav./ interes → odškodn. odg.: delikt/ kršitev pog.
  - **povrnitev:** najprej v denarju, kasneje primarno v naravi → a°
    - **reipersekutorne:** vrnitev vrednosti (*rei vindicatio, cond° furtiva*)
    - **penalne:** kaznovanje (*a° furti*)
    - **maščevalne** (*a° inuriarum*)
    - **mešane:** če dejanje prizna ali če ga taji= drugačna kazen
  - **kazni:** se ne konsumirajo (odg. za vsa dejanja, ne le za končnega) + se komulirajo (vsi odg. kot bi storil 1)
- **vzročna zveza:** odnos med ravnanjem + posledico
  - **neposr.:** tipizirana odg. (*Damnum corpore corpori datum*) → *cond° sine qua non*
  - **posr.**
    - **kumulat.:** več storilcev
    - **alternat.:** več vzrokov
  - **povzročitev:** obj.
  - **krivda:** subj. (povzročitelj) → odg. glede na interes v pog.- po dog., sicer subsidiarno po **utilitetnem načelu** (*ius dispositivum*):
    - **naklep** (*dolus*): namenoma + vede → direkt. + eventualni (posledic ne želi, a privoli vanje)
      - vedno se odg. (tak dog.= Ø) (*Dolus semper praestatur*)
    - **malomarnost** (*culpa*):
      - **velika** (*c. lata*): opuščena vsaka skrbnost
        - odg. stranka, ki ima manjši interes
      - **mala** (*c. levis*): –II– skrbnost dobrega gospod./vsaka krivda
        - odg. stranka, ki ima korist

veljavno, če lahko določimo v trenutku zapadlosti, čeprav v času sklenitve nismo mogli

- o **kraj**: na primernem kraju (iz narave obv. + posl. običajev) + iz pog. + kjer pog. sklenjena → pred zapadlostjo izbira D, potem pa U → če U zamuda, sme U položiti na jav. kraj
- o **čas**: rok (iz pog. + narave obv.)= v korist D (*Diei adiectio pro reo*) (izjema= shranjev. pog.) → kar je dolgovano brez roka, je dolgovano takoj (*Quod sine die debetur statim debetur*)
- o **zamuda**:
  - **D**: ko U terja + ko napoči rok (rok opominja namesto dolžnika- *Dies interpellat pro homine*) → je krivdna → **posledice za naprej**:
    - odg. za vsako škodo (tudi za naključje)
    - vrniti plodove (v času zamude)
    - zamudne obresti
    - če čas bistvena setavina= neizp.
  - **U**: ne sprejme pravilno ponujene izp. + ne sodeluje → **posl.**:
    - D odg. le za naklep
    - D škodo pobota s terj.
    - prenehajo teči zamudne obresti

SUBJ.

- **deljene obv.**: obv. po naravi deljive → št. obv.= kolikor os.- vsak izp. svoj del
- **kumulativne obv.**: vsak polno obv. (kaz. pr.)
- **solidarne obv.**: obv. nedeljive → 1 obv.- izp. naenkrat → uveljavljanje: soD/ Uove exc^o + terj. → nastanek: akces. stip. + damnac. volilo + dog.
  - **več D**: vsak kot edini D (U sme od 1 terj. celo izp. + ko 1 izp. so 2. (do U) prosti)
  - **več U**: vsak kot edini U (vsak sme zahtevti izp. + D prost, ko izp. 1) → regresni zahtevk: pr. dobrota delitve (*beneficium divisionis*) → odvisen od razmerja (mandat + pobot...)
  - **D, ki izpolnil**: sme od soD zahtevati povračilo dela obv.
  - **Ui, ki jim D izp.**: smejo od soU zahtevati delež izp. → pr. dobrota odstopa a^o (*beneficium cedendarum actionum*): soD sme od U zahtevati odstop terj., ki jo ima proti ostalim soD
- o **učinki**:
  - **nasproti pos.**:
    - *pact. ... in personam*
    - D zamuda
    - krivda za nezmožnost izp.
    - izguba statusa + *confusine* + oprostitev 1
  - **nasproti vsem**:
    - izp.
    - *pact. ... in rem*
    - U zamuda
    - naknadna nemožnost izp.

- poravnava + zastaranje + odpust dolga + novacija
- **pog. v korist 3.:** posr. posojilo + kasneje tudi pog. v korist dediča → os. pod oblastjo:
  - o **gosp./ oče:**
    - če pooblastil= odg.
    - sicer odg. do višine pekulija/ obogatitve (*a° de in rem verso*)
  - o **last. obrata:** *a° institoria* odg. za posle znotraj posl. predm.,
  - o **brodnik:** *a° exercitoria* ki jih sklenil nameščeneec

Δ POG.: Δ tudi akces. prav. + 2. stranka ne sme biti oškodovana/ mora biti obveščena

- **prenovitev** (*novacija*): prenos obstoječe obv. v 2. → prejšnja preneha *ipso iure* (če ni pravilna, obstaneta obe obv.)
  - o **nastanek:** s stipul. + literal. kontr.
  - o **pog.:** prenovitveni namen + novost (rok + pog. + os.) → Δ os.= **delegacija:** potrebno soglasje (+ U enake ugodnosti + ugasnile tudi akces. prav.)
    - **akt.** (*d. nominis*): Δ U

$$\begin{array}{ccccc} \text{U (delegant)} & \rightarrow & \text{D (delegat)} & \rightarrow & \text{U (delegatar)} \\ & & \leftarrow & & \end{array}$$
    - **pas.** (*d. debiti*): Δ D

$$\begin{array}{ccccc} \text{D (delegant)} & \rightarrow & \text{D (delegat)} & \rightarrow & \text{U (delegatar)} \\ & \leftarrow & & \leftarrow & \end{array}$$
- **poravnava** (*transactio*): stranki rešita sporen odnos tako, da vsaka malo popusti
- **pobotanje** (*kompensacija*): poračunanje medsebojnih terj. + dolga (*Compensatio est. debiti et crediti inter se contributio*) → obe stranki sta nasproti 2. hkrati U in D
  - o **nastanek:** *ipso iure* + pobotna izjava + pobotni dog. (pog. niso potrebne)
  - o **učinki= ex tunc:** obresti le do trenutka, ko bi se lahko terj. 1. poravnali
  - o **pog. terj.:** iste vrste + dospeli + likvidni (brez težav)
  - o **tuja terj.:** Dov porok + solid. soD + odstopljeni D
  - o **obvezno:** bankir + kupec stečajnega premož.
  - o pobotanje pobota ni dopustno (*Compensatio compensationis non datur*)
  - o *bonae fidei*: le terj. iz istega razmerja → *stricti iuris*: tudi med različnimi
- Δ **obv.:** razvoj iz deleg.
  - o **cesija/ odstop terj.:** Δ U → *a° utilis*

$$\begin{array}{ccc} \text{U cedent/ odstopnik} & & \\ \downarrow & & \\ \text{U cesionarju/ prevzemniku} & \rightarrow & \text{debitor cessus/ odstopljeni D} \end{array}$$
    - pr. podlaga:
      - **prostovoljno:** na podlagi pr. posla
      - **prisilno:** s sod. odločbo → pr. dobrota odstopljanja a°
      - *ipso iure:* avtomatično
    - jamstvo za obstoj terj. (ne za plačevotost D): odplačna + neodpl.
    - prepovedi: strogo os. + o katerih že tekla pravda + če dog. (*pactum de non cedendo*) + vplivnejši os. in varuhu terj. proti varovancu (ker se položaj D poslabša)
  - o **prevzem dolga:** Δ D → tudi pravdni zastopnik + mandatar

- **poroštvo:** zavarovanje terj. → porok se zaveže poleg D
  - **zg.:** iz solid. soD (vrstni red terjanja ni pomemben)
  - **subsid. obv.:** lahko terjan šele, ko D ne more → **exc° vrstnega reda** (*beneficium excussionis*)
  - lahko se zaveže za manj, ne pa za več kot D
  - **regresni zahtevk**
- **mandat/ kreditno naročilo:** naj prevzame poroštvo + naj da 3. posojilo
- **konstitut:** brezobl. obljuba, da bo v določenem roku izp. tujo obv.

→ **intercesija:** prevzem tuje obv. → prepoved inter. ♀: U ima a° proti tistemu, za katerega je ♀ intercedirala (*Senatov sklep Vellaeantum*)

- **tih:** dejanski prevzem → sme terjati preko ♀ inega pr. D
- **privatna:** če ugasne do D + od ♀ ne more terjati = spet velja → prevzem dolga
- **kumulat.:** poroštvo

kontrakti	- pog. (na podlagi soglasja) - iztožljivi
pakti	- neiztožljivi (brezobl.)- iztožljivi po pret. pr.
kvazikontr.	- ni podlage soglasja
delikti	- prepovedana dejanja
kvazidel.	- obj. odg.

KONTRAKTI

- **verbalni:** izraziti z besedami (zaupanje dani besedi)
  - **stipulacija:** vprašanje (odg. za nejasnosti) + pritrditev (ne Δ vsebine)
stipulator (U) → promissor (D)
    - **a°:**
      - denarni znesek: *a° certae creditae pecuniae*
      - določena stv.: *a° certae rei*
      - nedoločen predm.: *a° incerti ex stipulatu*
    - 1tno dejanje + navzoči in govorita obe str. + listine le kot dokaz
    - **akcesor.** = novac. stipul.: adstip. (več U) + adpromis. (več D)
    - *Ambiguitas contra stipulatorem* (nejasnost pri stip. je v škodo U)
  - **obljuba dote:** premož., ki ga ♀ prinese v zak. → sprva ♂ last., nato prav. podobna užitku

- **dajatev** (*dotis datio*): prepustitev v last
  - **zagotovitev** (*d. dictio*): 1 str. izjava
  - **obljuba** (*d. promissio*): stip. + damnac. volilo
- **obljuba s prsigo dela osvobojenca**: patronat → obljudi že kot suženj (ko še ni pr. spos.) + še 1krat zaveže kot svobodni (brez izbire- mora)
- **realni**: prepustitev stv. (stv.pr. učinki- če izkoristi 2. prav.= tatvina)+ zavezan vrniti
  - **posojil. pog.** (*mutum*): *genus* → prepustitev v **last** → edini *stricti iuris* posojilodaj. (U) → posojilojem. (D) → *a° certae creditae pecuniae*
    - **posr.:** naročil 3. os., naj izterja njegovo terj.- obdrži kot posojilo + izroči določeno stv., da jo proda- izkupiček obdrži kot posojilo → naključno uničenje trpi kdor dal pobudo za sklenitev pog.
    - **macedonijanski senat. sklep**: denarno pos. sinu pod oče. oblastjo ni iztožljivo
  - **posodb. pog.:** *species* → prepustitev v neodplačno **rabo** posodnik/ komodant (U) → izposojev./ komodatar (D) *a° commodati directa* → *a° commodati contraria*
    - **odg.:** vrniti v enakem stanju
      - **D:** za naljuče, če namesto izposojene stv. reševal svojo (+ če krši pog.)
      - **U:** za nepoštenost (če vede izposodil slabo stv.) + poslabšanje kadar je to posledica same stv.
  - **shran. pog.:** premično *species* v neodpačno **hrambo** (ne sme uporabljati) položnik/ deponent (U) → shranjevalec/ depozitar (D) *a° depositi directa* → *a° depositi contraria*
    - shran. ne more uveljavljati pobota + pridržanja
    - **vrniti** vse kar spada k stv. (*Res cum omni causa*- tudi plodovi) + povrniti stroške shran.
    - **rok**= v korist U: D ne sme prej vrniti + U ne sme prej zahtevati
    - polož. mora preveriti ali je shran. vreden zaupanja
    - **dep. miserabile**: shranitev v stiski (ne uspe preveriti zaupanja) → shranjev. odg. *duplum*
    - **nepristna**: predm.= denar, ki ga sme shran. porabiti
    - **sekvestracija**: sekvester shrani stv. o kateri teče pravda → je pos.!
  - **zast. pog.:** prepustitev v **pos.** (plodove vrniti) → pog. obv. (vrniti le, če ni prodal) → oba odg. za vsako krivdo (oba korist) zastavitelj (D) → zast. U *a° pigneratica directa* → *a° pigneratica contraria*
- **literalni**: vpis v gosp. knjigo, ki jo vodi *pater familias* → U obremeni D za določen znesek (knjižna terj.) → uporabljali predvsem za novacijo
- **konsenzualni**: neform. soglasje= sporazum o sestavinah pog.
  - **kupna in prodajna pog.:** kupec/ emptor ↔ prodajalec/ venditor *a° empti* ↔ *a° venditi*
    - **blago**: odsvoljiva stv. + prav. → *species*

- **obstaja** v trenutku sklenitve (tudi tujo stv.)
- verjetnost, da bo obstajalo v izp. (če ne nastane= Ø)
- prodajalec **izdela stv.** za kupca (ni podjemna pog.)
- **kup nade:** odv. od sreče- plačati neglede na uspeh (kupiš celoten ulov rib) → ni k. pog.
- **kupi lastno stv.** → pog. ne nastane
- **cena:** le v denarju
  - **resnična:** ne simbol. (sicer= darilo)
  - določena ali vsaj **določljiva**
  - **primerna:** če proda pod ½ vrednosti= čezmerno prikrajšanje (kup. lahko ponudi plačilo razlike- fakultat.)
- **obv. prodajalca:** prenos stv. (obl. + tradicija + cedirati terj.) + zagotoviti nemoteno pos. + uživanje → storiti vse kar potrebno za prenos last. prav. → če v zamudi, mora povrniti interes
- **obv. kupca:** izročiti kupnino v last
- **naključje:** kup. odg. (mora plačati) od **trenutka perfektnosti** pog. (*Periculum est emptoris perfecta emptio*)= ko točno vemo kaj + izp. pog. → prodaj. mora varovati + kup. vse koristi (plodovi)
  - **pog. prodaja:** uničenje trpi prodaj., poslabšanje pa kup.
- **napake:** kup. skrbnost (*Caveat emptor*) + prodaj. dolžan povedati (sicer *a° empti*) → izključitev jamstva le z dog. → pri prav. jamčimo za obstoj
  - **pr.:** 3. os. ima prav., ki izključuje kupčevo → prodaj. se mora spustiti v spor s 3. os., sicer kupec zahteva (*a° auctoritatis duplum* zmanjšane vrednosti → **pog. kazni:**
    - **stipul. habere licere:** za nemoteno pos.= povrnitev inter.
    - **stipul. duplae:** evikcijsko jamstvo= *duplum*
  - **stvarne:** dog. + običajne lastn. (količina ne) → **edikt kurulskih edilov:** prodaj. morajo jav. naznaniti napake → sicer razdor pog. (*a° redhibitoria*) ali zmanjšanje kupnine (*a° quanti minoris*)
    - **skrite:** odkrite kasneje z uporabo
    - **očitne:** mogoče opaziti takoj → mora paziti kupec + prodaj. odg., če določno zagotavlja, da jih ni
- **dodatni dog. (pacta adiecta):** zavezani s pog. (sami neiztožljivi)
  - pridržek boljšega kup. (če najde boljšega kup.)
  - razdorni dog. (če kupnina ni pravočasno plačana)
  - kup na pokušino (sme odstopiti kasneje)
  - dog. o povratnem kupu
  - dog. o predkupni prav. (proda dogovorjeni os.)
- **locatio conductio:**

locator/ najemodaj. ↔ conductor/ najemnik

a° locati ↔ a° conducti

- **najemna** (stv. v rabo) + **zakupna** (stv. v uživanje): nepotrošna stv. → plačilo (zakupnina + najemnina) v denarju ali pridelkih
    - **obv. locatorja**: zast. prav. na stv. conductorja
      - **vzdrževanje** + omogočati nemoteno uporabo
      - **povrniti škodo** (zaradi pomankljivosti) conductorju ali celoten interes (škoda brez potrebe) → če popravi conductor sam, stroške odšteje od plačila
      - **stv. poslabšala= znižanje plačila** ali conductor sme odpovedati → slaba letina (zakupna pog.)= znižanje zakupnine (ni treba povrniti nobenih 2.h stroškov)
      - **pr. napake= povrnitev interesa**
      - **odg. za višjo silo**
    - **obv. conductorja**:
      - **redno plačevanje**
      - **ni poslabšal stv.** (razen normalna obraba)
      - sme dati v podnajem/ pridobivati plodove (percepcija + izvedeno)
      - **odg. za naključno uničenje**
    - **konec**:
      - **odpoved** (pog. za nedoločen čas) → kadarkoli
      - **pretek časa** (pog. za določen čas) → predhodna odpoved:
        - **locator**: stv. potrebuje (ali potrebna popravila) + 2 leti ne plačuje
        - **conductor**: zmanjšana uporaba stv. (ni vzdrževana)
      - **nakup**
      - **uničenje stv.**
  - **delovna** (*operarum*): del. sila- neugledno → plačilo na čas. enoto
    - **delodaj.**: gospod. močnejši (daje pogoje)
    - **delavec** (lahko osvobojenec): odg. za neznanje + čas za počitek in prehrano + plačan tudi, če brez svoje krivde ne more delati
  - **podjemna** (*operis*): strokovno delo → plačilo za delo
    - **gradivo**: da naročnik → če da podjemnik= neprava pog.
    - **odg. podjemnika**: za končni uspeh (nespretnost + pomočnike + način opravljanja storitve + naključje) → ne, če slaba navodila + sprejemna zamuda + napake v gradivu → morski prevoz= škoda se sorazmerno porazdeli
- **naročilo** (*mandat*): usluga + čast → vseeno mater. protivrednost kot darilo (neiztožljivo)

mandanti/ naročitelj (U) → mandatar/ prevzemnik (D)

a° mandati directa

a° mandati contraria

- mej naročila se je treba držati (*Fines mandati diligenter studentii sunt*) + zahtevek za povrnitev stroškov
- **interes:** tudi naroč. + 3. os. (nasvet= izključno interes prevz.)
- **nastane**= ko sprejme → do zač. izvrševanja možno preklicati (naroč.) + odpovedati (prevz.)
- **vezanost na os.** (ugasne s smrtjo 1) → če izvršitev naročena 3. os.= še eno mandatno razmerje
- **družb. pog. (*societas*):** prispevanje dela + premož. za novo vrednost v korist vseh (skrbnost kot v lastnih zadevah)= solast. → družbe:
  - **vesoljna:** vse premož. družbenikov (ne obv. iz deliktov)
  - **pridobitna:** kar pridobljeno z delom
  - **trgovinska:** pridobljeno z druž. dejavnostjo
  - **levja:** udeležba le pri izgubi → Ø
  - **davčni zakupniki:** ustvarjena pr. os. + investirajo tudi nečlani
- **dolgovi** družbenika ostalih ne bremenijo → izjema= solidarna odg. za obv. (prodaja sužnjev + bankirji)
- *Socii mei socius meus socius non est:* družbenik mojega družbenika ni moj družbenik
- **konec:**
  - **dosegli namen** + uresničil pogoj
  - **smrt + izguba premož.**
  - **odpoved:** ne takrat, ko se izogne delitvi koristi z ostalimi
  - ***a° pro socio:*** uveljavljanje zahtevkov proti ostalim-delitvene *a° (a° communi dividundo)*
- **inominatni:** ni možno opredeliti z 1 besedo, zato= *a° praescriptis verbis* → podobni realnim (najdemo par)
  - **dam, da daš** (*do ut des*)
  - **dam, da storiš** (*do ut facias*)
  - **storim, da daš** (*facio ut des*)
  - **storim, da storiš** (*facio ut facias*)
- **prekarij:** dajatev na prošnjo do preklica *precario dans* (U) → *prekarist* (D)
- **menjalna** pog.: 1 izroči stv. + 2. mora izročiti svojo ali vrniti to → podobna kupni pog. (ni možno izpodbijati zaradi čezmernega prikrajšanja, ker primerjamo stv.- ne vrednosti)
- **starinarska** pog.: prepustitev stv. starinarju v prodajo + starinar po določenem času da dogovorjeni znesek ali vrne stv. → za naključje odg. starinar (večji interes, ker sme prodati za višjo ceno kot jo mora izročiti)
- **poravnava:** negotovost (čas + kraj + predm. izp.)+ vzajemno popuščanje

PAKTI:

- **dodatni:** v neposr. vsebin. + čas zvezi s nekim kontraktom
- **pret.:** samostojno iztožljivi → *exc°* sklenjenega dog.

- **konstitut**: določitev dneva izp.
konstituent (D) → U
a° de pecunia constituta
  - **predm.**= *genus* → lahko Δ D + predm. (enaka vrednost) + kraj izp.
  - stranki obljubita (stip.) ½ spornega zneska za primer neutemeljenosti a°
  - več konstituentov= solidarna odg.; za tuj dolg= poroštvo
- **receptum**: prevzem jamstva za določeno storitev/ dajatev → *a° recepticia*
  - **arbitraža**: dog. strank, da bosta spor rešili z razsodnikom (namesto pred sod.) + dog. z razsod., da bo res odločil (obv.) → pret. varuje razsoditev
  - **bankir**: jamstvo za plačilo dolga (plačevitost D) → možno tudi v 2. kraju
  - **brodnik + gostilničar + hlevar**: obj. odg. za gostove stv. (ne za višjo silo) → nastane s sprejetjem stv. (ni dolžan)
- **darilo**: neodplačen prenos stv. + prav. → darilni namen + strinjanje obdarjenca
  - **podlaga** za prenos **last. prav.** (Δ premož.): potrebno še izročiti ali stipul. + listina/ insinuacija (uradni zaznamek) za oblične posle
  - možen **preklic**- izjema= če dano, ker mu je rešil živl.
  - **vrste**: z nalogom + *mortis causa* + za sklenitev zak. zveze + primesi darila
  - **omejitve**: velika darila le s sorodniki + bivšim last. + osvobojencom → predpoved daril med zakonci (Ø)

KVAZIKONTRAKTI:

- **posloводство brez naročila**: opravljanje tujega dela kot medsebojna pomoč (v stiski + rutinska opravila) → nastane, ko posel opravljen
gosp. posla/ *dominus negotii* (U) → poslovodja brez naročila/ *negotiorum gestor* (D)
a° negotiorum gestorum directa → *contraria*
  - **povračilo stroškov**: pogoj= koristno začet posel (z vidika gosp.) → ne more zahtevati, če darilni namen + kljub prepovedi
  - če gosp. posla ni redno opravljal= odg. za naključje
- **varuštvo za nedorasle**: upravljanje varovančevega premož. (nastopa kot last.) + avtorizira posle star. nedor.
varovanec (U) _____ → varuh/ *tutor* (D)
a° tutelae directa + utilis → *contraria*: prenos koristi
  - ***directa***: dorasli varovanec od bivšega varuha (zakasnelost)
  - ***utilis***: proti varuhu, ki se odpovedal varuštvu, da ni odg. za škodo
  - ***contraria***: varuh zahteva povrnitev potroškov
  - **nastanek**: opor. + po zak. (najbližji agnat) + pr. a. (pret. postavi)
  - **zavarovanje varov.** → varuh odg. kot v lastnih zadevah
    - varščina
    - **ne sme kupiti varov. stv.** (*Tutor rem pupilli emere non potest*)
    - **ne more zastopati varov. v lastni zadevi** (*Tutor in rem suam auctor esse non potest*)
    - varov. ima zak. **zast. pravico** na njegovem premož.
    - *a° rationibus distrahendis* (a° na predložitev računov): kar utajil= povrne *duplum*

- accusatio suspecti tutoris (osobda sumljivega varuha): konec varuštva + infamija
- **naključna premož. skupnost:** zun. vzroki → nastane solast. + oblig. zahtevki-delitevene a°= konec
- **volilo** (vindikac. v.≠ kvazikontr.): opor. singularna naklonitev legatum/ volilojemnik (U) → legatar/ dedič (D)
a° ex testamento (certi + incerti)
  - **damnacijsko v.:** predm.= tudi tuja + prihodnja stv.
  - **v. sinendi modo:** predm.= zapustnikova stv.
- **nepravilna obogatitev:** nekdo pridobi (ni pr. temelja) nekaj na škodo 2.- pogoj= zmota → predm.= kolikor dejansko obogaten → **obogatitv. a°** (za povrnitev):
  - cond° sine causa: izp./ zaveza brez razloga + zaveza glede nedoločene
  - cond° indebiti: izpolnitev nedolga (tuj dolg + izp. 2.emu + v času pog. ...)
  - cond° ob causam datorum: dajatev v pričakovanju nasprotne dajatve
  - cond° ob turpem causam: nemoralnost prejemnika
  - cond° ob iniustam causam: dano v nasprotju s pr.
  - cond° furtiva: okradeni zahteva vrnitev stv.

DELIKTI: javno (*crimina*) + zas. (*delicta*) kaz. dej. → a° le akt. podedljive, pri nepremož. škodi niti to- od dediča možno zahtevati povrnitev premož. koristi → pogoji dejanj:

- **protipr.**
- **dokončano**
- **vzročna zveza** s posl.
- **krivda**
- **tatvina** (*furtum*): naklepno (*Furtum sine affectu furandi non committitur*- tatvine ni mogoče zagrešiti brez tatinskega namena) → prilastitev tuje premič.
  - Fur semper in mora (tat je vedno v zamudi): odg. za naključno uničenje
  - a° furti: penalna → tudi za tiste, ki so z last. v razmerju (komodatar + zast. U...)
  - **nečitna** → a° na duplum
  - **očitna:** zaloten isti dan z ukradeno stv. + priznanje → smeš ubiti= če se brani (moraš imeti priče) + ponoči → a° na 4kratnik
  - cond° furti: reiserp.- max vrednost, ki jo je kadarkoli imela stv. → če tat nima več pos. na stv. → lahko naperimo poleg a°, vendar skupaj ne moremo dobiti več kot da max 1 sama
  - rei vindikacio: dobimo celotno odškodnino
- **rop** (*rapina*) + **nasilna povzročitev škode:** nasilje (jav. + zas.) → odvzem tuje stv.
  - a° vi bonorum raptorum: mešana + izgon in zablembo + 4kratnik
  - rei vindikacio
- **protipr. poškodovanje tuje stv.:**
  - a° legis Aquilia: neposr. + penalna → povrnitev vrednosti in interesa + če tajil= duplum
    - a° in factum za posr. povzroč.
  - **uboj** sužnja + živali: povrnitev max vrednosti v preteklem letu
  - **poškodovanje:** povrnitev škode, ki pokazala v 30ih dneh

- **poseg v os. in telesno celovitost** (*iniuria*): žaljivost (besed. + teles.)
  - o *a° iniuriarum*: najprej fiksne kazni, nato ocenil sod. (ustrezno zadoščenje) → os. (strogo) + nepodedljiva + tožiti takoj → kasneje jav. a°
    - **posledice**: infamija + težja iniurija= izgon + izguba položaja → če neutemeljeno= nasprotna a° za 1/10 zahtevka
- **prevara** (*dolus*)
- **nasilje** (*vis ac metus*):
- **odg. za delikte os. pod oblastjo= noksalna**: brez vednosti gosp.= plačilo ali noks. izročitev
  - o **na sužju**= last. prav.
  - o **na sinu**= omejena oblast (ko odslužil škodo ga sme zahtevati nazaj)
- **odg. za delikte živali**: razdražena žival proti svoji sicer krotki naravi
  - o *a° de pauperie*: povrniti škodo ali izročiti žival → last. živali ne odg., če jo razdraži nekdo 2. + a° ugasne, če žival pogine → tudi pas. podedljiva
    - *a° utilis* za ne 4nožne živali

KVAZIDELIKTI: obj. odg. (tisti, ki mora nadzorovati) za ravnanja 2.h + učinke stv.= da imetnik deluje preventivno → *a° in factum* + penalne

- **škoda povzroči sod.**: odg. za naklepno kršitev zak./ a° formulo (ne za pravilnost) → opustitev dolžnosti + kršitev post. (višina kazni + pravočasnost)
  - o plača vrednost spora (pravdo naspravi za svojo)
  - o le akt. podedljiva
- **škoda, ko iz stanovanja nekaj vrženo/ zlito**: jav. korist (brez skrbi hoditi po vseh krajih) → odg. stanovalec (ne last.)
  - o *a° de deiectionis vel effusis*: *duplum* → anal. a° za poveljnika ladje
    - **poškodovanje**: toži sam + kaz. določi sod.
    - **uboj**: popularna a° + določen znesek
- **nevarno položena stv.**: popularna a°
- **škoda na gostovih stv.- gostilničar + hlevar + brodnik**: povzročitev znotraj obrata (tudi delavci) → *duplum*

VI. DED. PR.

- **interesne sfere:**
  - o **posam.:** intestatno ded.= subsidiarno + strogo upošteva zapustnikovo voljo + dvomi se skušajo obdržati v veljavi (*favor testamenti*)
  - o vpliv **družine**
  - o **drž.** se ne meša, ker manjka birokratska organiz.
- **zapuščina/ *hereditas*:** vse premož. s podedljivimi prav. (last. + stv. prav. na tuji stv. + terj.) → dolgovi ≠ zapuščina + vseeno preidejo na dediča → predm. poded.
  - o **fikcije ležeče zapušč.:**
    - **retroaktivna:** pridobi istočasno kot mu pripade- nujni dedič
    - **reprezentac.:** nadaljuje življenje zapustnika
- **dediščina:** sprejme dedič
- **delacijski/ naznanitveni razlogi:**
  - o **opor.** (*testamentum*) → pr. posel *mortis causa*
  - o **zak.** (intestatno ded.)

INTESTATNO DED.:

- **civil. doba:**
  - **agnat. sor.**
  - ded. **pripade samo 1x** (če je tisti, ki mu pripade ded., ne pridobi= ostane premož. kot ležeča zapuščina- ne dedujejo gentili)
  - o ***sui heredes*:** pod zapustnikovo oblastjo (emancipiran sin ne)
    - dedujejo po **enakih deležih**
    - vstopna/ **reprezentacijska prav.:** delež umrlega suusa pripade njegovim potomcem
    - dediščino se **pridobi *ipso iure*** z zapust. smrtjo (ne more zavriniti)
  - o **najbližji agnat:** zapustniku najbližji
    - ni vstopne pravice
    - **dediščino mora pridobiti** (do takrat ležeča zapuščina)
  - o **gentili:** člani rodovne skupnosti (po Zakoniku XII plošč)
- **pretor. pr.:**
  - **agnat.- kogn.** načelo (*bonorum possessio intestati*)
  - **ded. pripade večkrat**
  - **zapositi za ded.** v določenem roku (sor. 1 leto, 2. 100 dni)
  - o **otroci:** naravni (tudi tisti, ki so postali svojepr. zaradi emancipiranosti- *collatio*) + adoptirani potomci (pridobivali zanj)
    - razdelitev dediščine po enakih delih (**po glavah - *in capita***)
  - o **legitimi:** pret. na prošnjo dovoli dedovanje os., ki bi dedovale po civ. pr. → *sui heredes* imajo že 2. možnost dedovanja (♀ in manu 1.)
  - o **kognati:** do 6. kolena + tudi bivši *suus*, ki je bil prepuščen v *adoptio*
    - **bližnja stopnja izključuje daljno**
  - o **preživeli zakonec:** do zapust. smrti živel z njim v veljavnem zakonu
- **Just. pr.:**

- kogn. sor.
- deli po glavah
- vstopna pravica
- bližnji izključujejo daljne
- **descendenti/** potomci: naravni + adoptirani+ tisti, ki jih oče prepustil v adopcijo → ni razlike med *sui* in *alieni iuris*
- **ascendenti:** predniki + bratje, sestre + njihovi otroci, če so oni prej umrli
  - vsi **dedujejo hkrati, 2. poleg 2.**
- os., ki imajo z zapustnikom **skupnega 1 prednika** + otroci polbratov, polsester, če so oni prej umrli
- **ostali:** niso več omejeni do 6. kolena

OBLIKE OPOR.: razvoj= odpravljanje obličnosti pri napravi opor. → posebnosti: za voj. + slepe, gluhoneme + podeželje + čas epidemije

- **civ. pr.:**
  - **opor. pred komiciji:** način (ne opor.) za zagotovitev *suus heresa* (če ga nimaš) z *adoptio*
  - **mancipacijska + opor. *per aes et libram*/ navidezna:** opor. odsvoji svoje premož. zaupniku + mu naroči (najprej ustno, kasneje listina), kako naj ga porazdeli po njegovi smrti
- **pret. *bonorum possessio*:** zagotavlja dedovanje komur predloži oporočno listino (s pečati + 7 pričami) → najprej ima prednost civ. dedič
- **postklas. pr.:**
  - ustna, pisna ali lastnoročna + potrebno sodelovanje prič (pri lastnor. ne)
  - javna opor. pred oblastjo
- **neveljavne:**
  - **Ø:** pomankljivosti pri sestavi (opor. spos., prezrtje...)
  - dog. o bodoči ded. ni dopusten (*Pactum de successione futura est illicitum*)
  - **naknadno neveljavna:**
    - oporočnik **razveljavi** + sestavi 2. + po Just. jo je mogoče preklicati pred sod. ali 3 pričami, najhitreje 10 leto po sestavi → slučajno uničenje le oteži dokazovanje
    - oporočnika zadene *capitis deminutio* (ne, če umrl v voj. ujetništvu)
    - noben dedič **ne pridobi dediščine** (hote ali ker niso opor. spos.) → opor. ostane v veljavi, le da se je ne da izvršiti

NUJNO DED.

- **form.:** dolžnost omembe *sui heredesov* v opor. (lahko razdedini) → prezrtje sina= Ø + ostali= dobijo primeren delež
  - **pret. pr.:** razširi krog upravičencev na vse zapust. potomce
  - **Just. pr.:** vsako prezrtje= neveljavnost opor.
- **mater.:** prav. najbližjih sor. do izpodbijanja opor., če ne dobijo primerne naklonitve → cilj= intest. ded.
  - ne, če naklonjena vsaj ¼ dela, ki bi ga dobil po intest. ded.

- o **a°**: zastara v 2h (po Just. v 5h) letih + če tožnik izgubi= izgubi vse ostale naklonitve (sramota)

DEDIČ: Rimljan (+ ne na smrt obsojeni + deponirani)

- **zapustnikov vesoljni naslednik** (nadaljuje njegovo pr. eksistenco): deduje celotno/ delež premož. (aktivo + pas.)
  - o dedič postavljen na določeno stv.= Ø (po Just.= volilolj.)
  - o podedovanje tudi dolgov + terj. šele po pret. pr.
- **os.:** mora biti določena + izbrati jo mora oporočnik → zmota v os. dediča= Ø
- **pog.:** ne pod nesmiselnim + kaptatornim (omejevanje opor. svobode) + razveznim (šteje za nezapisanega) → *Semel heres semper heres*/ 1x dedič. vedno dedič (ni dopusten razvezni pog. + dedič za določen čas)
- **opor. spos.:**
  - o **akt.:** dorasel- *pater familias* (ne umobolni + zaravljivci) + ♀ z varuhom
  - o **pas.:** os. postane dedič + volilolj. + opor. varuh → suženj, če hkrati osvobojen
- **soded.:** solast. zapuščinskih stv.- miselni deleži → *a° fam. ercisc.* za razdelitev premož. (le stv. + terj. in dolgovi se porazdelijo sorazm. *ipso iure* s pridobitvijo)

SUBSTITUCIJA: nadomestni dedič, če 1.postavljeni dedič (*institut*) ne bi ded.

- **vulgar.:** neomejeno št. → subst. deduje, ko postane gotovo, da je *institut* ne bo
- **pupil.:** oče določi subst. otroku (do doraslosti) → subst. deduje, če otrok umre kot nedorasel + če sploh ne deduje (vulg. subst.)
- **kvazipup.:** oče postavi subst. umobolnemu + nememu otroku → če ozdravi= subst. izbugi veljavo → potrebno dovoljenje ces.
- *Substitutus substituto, substitutus instituto:* substitut substituta= substitut 1.postavljenega dediča (ne velja za fideikom. subst.)

PRIDOBITEV DED.: pripade, ko umre + se izp. pog. za dediča → *confusione* ugasnejo prav.

- **ded. spos.:** od pripada do pridobitve ded. + opor. dedič tudi ob sestavi opor. → Avg.: le v trenutku, ko pridobi konkr. naklonitev + le poročeni (♀ 20- 50 let, ♂ 25- 60 let + ½, če brez otrok)
- **akt cretio:** obl. a., ki ga zapustnik zahteva od dediča, da pridobi dediščino
- **zun. ded.:** zapustnikovi U smeli preveriti ali je res- ded. odg. pred pret.= dokončen + deliberac. rok (100 dni- 9 mes.) za premislek

RAZPOLAGANJA Z DED.

- *Voluntas testatoris ambulatoria est usque ad vitae supremum exitum:* opor. lahko Δ do zadnjega trenutka (do smrti ni nič gotovo)
- **in iure cessio/** odstop ded. (civ. pr.): najbližji agnat sme prenesti pripadlo + še ne pridobljeno ded. na 3. os. (enak položaj kot dedič) → če ded. že pridobljena= prenese le last., ne dolgovi in terj. (še zavezan odsvojitelj)
- **odklonitev ded.:** dokončna → če delat v deliber. roku ded. ne pridobi
- **transmisija ded./** podedovanje ded. pripada: ded. dobijo delatovi dediči → če delat umrl preden bi lahko pridobil ded. (brez njegove krivde)
- **prirast ded. (akrescenca):** če 1 soded. ne ded., ta del priraste deležem 2.h *ipso iure*
- **collatio** (všetje) **emancipati/ dotis:** *sui heredes* smejo zahtevati (sicer ni trebna) od

emancipatov + poročenih hčer, da vnesejo v zapuščino premož., ki so ga pridobili zase/ doto (sicer bi bilo od *pater familiasa*) → emancipat se izogne, če ne deduje

- **ne sme obdržati** pripadle in že pridobljene **ded.**: če se pregreši zoper:
  - o **zapustnika**: zapusti kot umobolnega + v ujetništvu + zakrivil smrt
  - o **opor.**: neutemeljeno izpodbijal (npr.: z zahtevkom po nujnem deležu)
  - o **pr. predpis**
- **hereditatis petitio**: dedičeva a° (centumviralno sod.) → stv.pr. (podobna reivindikaciji + vsebuje restitut. klavzulo) + pas. legitimiran= kdor tožniku ni pripoznaval ded. prav./ neupravičeno poseduje dediščino
- **dediščina brez dediča/ caducum** (brez lastnika): dediščinski U predlagajo zapušč. konkurz → fiskus poplača U, ko zapuščina še aktivna + pas. prepusti v celoti U

ODG. ZA DOLGOVE: dedič odg. za zapust. dolgove z vsem svojim premož. → ne os. dolgovi, terj. (prenehajo s smrtjo) → pr. dobrote (*beneficium*) za prezadožene dediče:

- **ben. abstinendi**: vzdržanje dedovanja (lahko pridobi volilo) → pret. zavrne a° zapustnikovih U zoper *sui heredes* (ker se ne morejo odpovedati) → deduje subst. ali zapuščinski konkurz
- **commodatum separationis**: ločitev pridobljenega premož. od poded. → pret. varuje osvobojenega sužnja (se ne more odpovedati), da ne odg. za zapust. dolgove s premož., ki ga je sam pridobil
- **ben. separationis**: ločitev ded. od prezadolženega premož. → pret. dovoli na zahtevo zapust. U, da so poplačani z dediščino kolikor mogoče → ne U, ki od dediča dobil zast. + sprejel poroka + sklenil poravnavo
- **ben. inentarii**: popis (inventar) premož. → dedič se mora odpovedati dediščini, če noče odg. za dedišč. dolgove → ne more dedič, ki zaprosil za deliberac. rok
  - o Just. pr.: omeji odg. dediča na višino dediščine → popis v 30- 60h dneh + notar + U → če nepošten= povrne *duplum*

VOLILA: naklonilo premož. (vse kar v pr. prometu) volilaj. v opor. → volilaj.= zapust. singularni pr. naslednik + ne odg. za dolgove + pas. opor. spos. + lahko subst.

FIDEIKOMIS: brezobl. oporočnikova prošnja dediču + legatarju + fideikomisarju, naj določeni os. nekaj storijo/ dajo → po Just. pr. tudi ustni fideik.

- o **fideikomisar**= os., kateri je stv. namenjena
- o **fiduciar**= os., ki mora storiti → vsak, ki od zapuščine kaj pridobil (tudi fiskus + obdarjenec za primer smrti)
- **vesoljni fideik.**: predm.= celotno premož. → problem dolgov in terj., ki ne preidejo (bremenijo fiduciarja)- do Just.
- **fideik. subst.**: 1. fideik. mora predm. po določenem času prenesti na 2.
  - o *fideicomissum familiae relictum*: v okviru iste družine
  - o razveljavlja *semel heres semper heres*